

Palestina: een geval van neoliberalisering

De aard en implicaties van Palestijnse Plannen voor Nationale Ontwikkeling (1994-2023)

SAMENVATTING

Dit proefschrift beschrijft onderzoek naar het ontstaan van de Palestijnse Plannen voor Nationale Ontwikkeling (National Development Plans; NDPs) van 1994 tot 2023 om inzicht te krijgen in neoliberalisme in de unieke context van Palestina. Wetenschappers benaderen neoliberalisme in Palestina in grote lijnen ofwel als een soeverein project, ofwel als een verzameling ideeën opgelegd door financiële instellingen die worden gesteund door de lokale elite met als doel marktgezinde instellingen op te richten. In dit proefschrift wordt neoliberalisme kritisch en breed geanalyseerd vanuit drie invalshoeken: het begrip *variegated neoliberalization* (Brenner, Peck et al., 2010), het kritisch realisme (Bhaskar, 1979), en de morfogenetische benadering (Archer, 1995).

Het begrip *variegated neoliberalization* vormt een theoretisch kader waarin neoliberalisme wordt opgevat als een dynamisch in plaats van een monolithisch concept. In deze opvatting ontstaat neoliberalisme geleidelijk in tijd en ruimte met af en toe een onderbreking. Als gevolg is elke vorm van neoliberalisme rijk geschakeerd. Neoliberalisme wordt in dit proefschrift daarom opgevat als een reeks processen: het losmaken, consolideren, en intensiveren van neoliberalisering. Met het begrip *variegated neoliberalization* worden deze mechanismen echter niet adequaat in kaart gebracht. Daarom wordt in dit proefschrift het kritisch realisme erbij betrokken. Daarin blijft onderzoek van sociale verschijnselen niet beperkt tot het waarneembare, maar worden ook andere niveaus of lagen verkend. Met dit type gelaagde werkelijkheid kunnen NDPs en de manieren waarop ze zijn ontstaan diepgaand worden onderzocht om de werkelijke achterliggende structuren te ontdekken. Door het begrip *variegated neoliberalization* op te nemen in het kritisch realisme worden de processen van neoliberalisering in het proefschrift ontleed, waarbij rekening gehouden wordt met gelaagdheid binnen een open systeem met onvoorziene en noodzakelijke mechanismen die elk van invloed zijn op de aard van de NDPs. Deze processen omvatten enerzijds neoliberale interventies door internationale actoren, vooral de Wereldbank en de Europese Unie, en anderzijds een reeks hervormingen uitgevoerd en ondersteund door Palestijnse actoren. Daarnaast wordt de wisselwerking tussen structuur en agency in het proefschrift verkend om het temporele aspect in processen van neoliberalisering te begrijpen. Met de morfogenetische benadering die geworteld is in het kritisch realisme, en de

bijbehorende methodologie van analytisch dualisme, wordt in het proefschrift verklaard hoe mensen reflexief zijn omgegaan met deze processen wanneer die zich voordeden binnen de NDPs.

Uit het proefschrift blijkt dat de NDPs het topje van de ijsberg vormen in de neoliberaliseringsprocessen die zijn begonnen met de akkoorden van Oslo en daaropvolgende neoliberale interventies van internationale en lokale actoren. De intensiteit en snelheid van deze processen varieerde in de loop van de tijd. Dit had tot gevolg dat de NDPs de drie fasen van neoliberaliseringsprocessen weerspiegelden. De NDPs ontstonden uit de wisselwerking tussen structuur, ingebed in het liberale paradigma van vrede en staatsvorming uit de akkoorden van Oslo, en de agency van Palestijnse politieke groeperingen. Hierbij beïnvloedde het structurele element het optreden van deze groeperingen tijdens deze verschillende fasen.

Met het theoretisch kader van het proefschrift wordt op verschillende niveaus een bijdrage geleverd aan het wetenschappelijk debat. Uit het onderzoek blijkt dat neoliberalisme in Palestina beter begrepen kan worden door het op te vatten als een reeks ruimtelijk-temporele processen die worden beïnvloed door de wisselwerking tussen structuur en agency. Het begrip *variegated neoliberalization* is in dit onderzoek verrijkt met het kritisch realisme om rekening te houden met een differentiatie in het neoliberalisme die tot uiting komt in een open systeem waarin verschillende actoren optreden. Door de morfogenetische benadering op te nemen in het begrip *variegated neoliberalization* biedt dit proefschrift een genuanceerde kijk op de neoliberaliseringsprocessen en welke rol deze hebben gespeeld, met name wat betreft de intensivering van de neoliberalisering in Palestina na 2007. In dit proefschrift wordt het begrip *variegated neoliberalization* geoperationaliseerd in de unieke context van Palestina. Dit biedt een scherp inzicht in de uitdagingen waar Palestina voor staat en betekent een verrijking van de literatuur over de politieke economie en ontwikkeling in de regio.

Trefwoorden:

Palestina, Plannen voor Nationale Ontwikkeling, neoliberalisme, het begrip *variegated neoliberalization*, kritisch realisme, morfogenetische benadering, neoliberaliseringsprocessen